

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ**

ПРОГРАМА

вибіркової навчальної дисципліни

підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня

спеціальність 081 Право

освітньо-наукова програма Право

Івано-Франківськ

2020

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Державним вищим навчальним закладом «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

завідувач кафедри трудового, екологічного та аграрного права, доктор юридичних наук, професор Н. Р. Кобецька

Обговорено та рекомендовано до видання Вченою радою Навчально-наукового юридичного інституту Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» “29” жовтня 2020 р., протокол № 3.

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Публічно-приватні засади правового регулювання використання природних ресурсів» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти **ОНП Право, спеціальності 081 Право**

Предметом вивчення навчальної дисципліни є проблематика співвідношення та відображення в правових методах, способах і формах регулювання відносин використання природних ресурсів публічно-правових і приватно-правових засад правового регулювання. Природоресурсне право України в останні десятиріччя зазнало суттєвих концептуальних змін, пов'язаних з розширенням кола суб'єктів природокористування, появою нових форм природокористування, зокрема, орендної, розширенням приватної власності на природні об'єкти та їх ресурси, реалізацією принципу платності тощо. Це зумовило відхід від традиційного поділу права природокористування на загальне і спеціальне та дозвільного порядку надання природних ресурсів у користування. Нинішні закріплені законодавством правові механізми та форми використання природних ресурсів поєднують адміністративні та договірні засади, передбачають як імперативні обмеження, так і стимули, майновий (матеріальний) вплив на природокористувачів. Водночас, законодавець не завжди послідовний в запровадженні нових способів регулювання, правові конструкції часто громіздкі, в них наявні колізії та прогалини. Розуміння логіки поєднання публічних та приватних засад правового регулювання використання природних ресурсів, знання законодавчих форм їх відображення потребують ґрунтовного наукового аналізу доктринальних теоретичних досліджень вчених в галузі екологічного права, системного тлумачення законодавчих приписів, аналізу правозастосовної практики, правових позицій вищих судових інстанцій.

Міждисциплінарні зв'язки. Матеріал навчальної дисципліни «Публічно-приватні засади правового регулювання використання природних ресурсів» базується на теоретичних знаннях та практичних навичках і вміннях, отриманих під час вивчення екологічного, земельного, адміністративного, господарського права в рамках освітньо-професійної програми підготовки бакалавра ОПП Право, спеціальності 081 Право.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни є формування концептуального наукового розуміння підстав та обґрунтованих можливостей поєднання імперативних та диспозитивних засад регулювання сфери природокористування, меж впровадження приватних механізмів регулювання використання природних ресурсів в законодавчих конструкціях та правозастосовній діяльності.

1.2. **Основними завданнями** вивчення дисципліни є набуття загальних та фахових компетентностей щодо розуміння механізмів правового регулювання використання природних ресурсів, кваліфікованого застосування законодавчих приписів, самостійного розв'язання практичних проблем, які виникають у процесі реалізації екологічної правосуб'єктності учасників природоресурсних правовідносин.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми Право здобувачі повинні набути:

Загальні компетентності:

- здатність до абстрактного та критичного мислення;
- здатність до розуміння предметної сфери регулювання інституту права природокористування та розуміння професійної діяльності за спеціальністю;
- здатність визначення нових перспективних напрямів наукових досліджень у галузі права природокористування на базі розуміння оптимального поєднання публічних та приватних засад правового регулювання;
- здатність самостійного визначення, організації та проведення наукових досліджень, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення;
- здатність застосування методології та методики дослідницької роботи для створення нових систем утворюючих знань.

Фахові компетентності:

- здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері інституту природокористування та дотичних до неї міждисциплінарних напрямів (еколого-правового, господарського, адміністративного тощо) і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з права та суміжних галузей;
- здатність демонструвати знання інституційних та функціональних характеристик права, доктрини верховенства права, здатність тлумачити та застосовувати норми права, аналізувати світоглядно-методологічні підходи до пізнання діалектичних основ пропорційного поєднання сфери публічного та приватного регулювання;
- здатність демонструвати знання базових засад, сучасного стану, тенденцій розвитку наукових досягнень у сфері приватного права з проєкцією на відносини використання природних ресурсів;
- здатність визначати, систематизувати та узагальнювати результати міждисциплінарних наукових досліджень у сфері публічного права, зокрема, інституту адміністративних послуг та дозвільної системи;
- здатність застосовувати знання основ педагогічної діяльності, дидактики вищої школи, традиційні та інноваційні форми навчання і педагогічні технології у сфері професійної діяльності;

- здатність розробляти проекти нормативно-правових актів, спрямовані на вдосконалення правового режиму природокористування в Україні.

Програмні результати навчання:

- вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми інституту права природокористування державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях;

- формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу наявних еколого-правових наукових досліджень, правозастосовної практики;

- застосовувати наукові знання термінології, основні закономірності юридичного мислення та пізнання, формулювати поняття і категорії, класифікувати та узагальнювати правові форми відображення публічно-правових та приватно-правових засад у правовому режимі використання природних ресурсів;

- планувати наукові дослідження, розробляти наукові проекти, складати пропозиції щодо вдосконалення та практичної реалізації відповідних законодавчих положень;

- застосовувати сучасні методи викладання у вищій школі та впроваджувати інноваційні технології у викладацькій практиці;

- розуміти загальні принципи та методи правових наук, а також методологію наукових досліджень, застосовувати їх для самостійного аналізу та дослідження оптимального режиму поєднання імперативних та диспозитивних засад регулювання природокористування;

- розробляти пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства на основі проведеного дослідження.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години / 3 кредити ЄКТС.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Діалектика публічних та приватних засад у правовому регулюванні.

Публічне і приватне право: історичні витoki. Розуміння та прояви публічного та приватного регулювання в різні історичні періоди. Поділ права на приватне і публічне в сучасній західній правовій традиції.

Основні критерії розмежування публічного і приватного права: інтереси, на задоволення яких спрямовані норми; суб'єкти правовідносин; пріоритетні методи регулювання; основоположні правові засади; форми і способи регулювання.

Сучасні тенденції взаємопроникнення публічних і приватних засад в систему галузей національного права. Публічний та приватний аспект еколого-правового регулювання.

Тема 2. Інститут права використання природних ресурсів: становлення, розвиток, новелізація законодавчого регулювання.

Становлення права природокористування як інституту екологічного права. Традиційні підходи до розуміння права природокористування: як інституту, як суб'єктивного права, як правовідносин.

Законодавче регулювання права природокористування. Види права природокористування. Особливості права користування різними видами природних ресурсів. Особливості законодавчих конструкцій регулювання експлуатації корисних властивостей природних ресурсів : «користування» чи «використання».

Права на природні ресурси: суть та види. Співвідношення категорій «право природокористування» та «право використання природних ресурсів».

Право природокористування: галузь – інститут – галузь: трансформація від радянського до сучасного часу.

Тема 3. Публічна природа еколого-правових обмежень у відносинах використання природних ресурсів.

Імперативний характер правового регулювання відносин використання природних ресурсів: підстави, прояви, форми. Необхідність застосування імперативних регуляторів.

Еколого-правові обмеження: поняття, суть, особливості.

Аналіз основних проявів еколого-правових обмежень у відносинах використання природних ресурсів. Еколого-правові зобов'язання суб'єктів-природокористувачів. Особливості їх прояву в різних видах природокористування.

Дозвільний порядок надання природних ресурсів у користування. Квотування та лімітування використання природних ресурсів. Стандартизація, нормування та сертифікація у відносинах використання природних ресурсів.

Тема 4. Дозвільний режим спеціального природокористування: суть, особливості.

Поняття дозвільної системи: законодавчі та доктринальні підходи. Адміністративно-правова природа дозвільної системи. Дозвільна функція управління в сфері раціонального використання і охорони природних ресурсів. Законодавче регулювання надання дозволів на право використання природних ресурсів.

Теоретичні підвалини функціонування дозвільної системи у сфері використання природних ресурсів. Принципи дозвільної системи у сфері використання природних ресурсів. Поняття та особливості дозвільної системи у сфері використання природних ресурсів. Функції дозвільної системи у сфері використання природних ресурсів.

Суть та розуміння понять «адміністративна процедура», «адміністративний процес», «адміністративне провадження», «дозвільна процедура», «дозвільне провадження». Місце дозвільних процедур у системі адміністративних процедур. Поняття і особливості дозвільних процедур щодо використання природних ресурсів. Організаційно-правовий порядок реалізації дозвільних процедур.

Тема 5. Система документів дозвільного характеру у відносинах використання природних ресурсів.

Поняття «дозвіл», «ліцензія», «документ дозвільного характеру». Дозволи як адміністративні акти: основні характеристики. Природоресурсні дозволи: поняття, особливості. Роль дозволів у відносинах використання природних ресурсів.

Система природоресурсних дозволів. Документи дозвільного характеру у відносинах надрокористування. Документи дозвільного характеру у відносинах водокористування. Документи дозвільного характеру у відносинах лісокористування та використання об'єктів рослинного світу. Документи дозвільного характеру у відносинах використання об'єктів тваринного світу та водних біоресурсів. Документи дозвільного характеру у відносинах використання природних ресурсів на особливо охоронюваних територіях екомережі, природно-заповідного фонду.

Вимоги до змісту і структури природоресурсних дозволів. Обов'язкові реквізити природоресурсних дозволів.

Тема 6. Особливості договорів як приватно-правової форми регулювання використання природних ресурсів.

Договір як універсальна форма регулювання суспільних відносин. Різноманітність підходів до розуміння договору. Роль і цінність договірної регуляції в системі приватного і публічного права.

Гене́за правового закріплення договірної регуляції екологічних відносин. Соціальна цінність і переваги договірної регуляції екологічних відносин. Особливості договорів, що опосередковують екологічні відносини. Їх співвідношення з іншими галузевими договірними формами. Функції договорів, що опосередковують екологічні правовідносини.

Загальна характеристика договорів використання природних ресурсів: поняття, особливості, види.

Тема 7. Основні види договірних конструкцій у відносинах використання природних ресурсів.

Види договірних форм регулювання відносин користування надрами. Угоди про розподіл продукції: поняття, предмет, сторони, строк дії, істотні умови, порядок укладення та виконання, основні проблемні моменти. Інші види договірної регуляції надрокористування.

Довгострокове тимчасове користування лісами в системі прав на ліси. Особливості договірної регуляції користування лісами. Договір довгострокового тимчасового користування лісами: предмет договору, строк договору, мета договірної зобов'язання, ціна, сторони, зміст, типові порушення договору та механізми їх усунення.

Законодавче запровадження та вдосконалення договірної регуляції відносин використання водних об'єктів. Об'єкт, предмет, сторони договору оренди водного об'єкта. Особливі умови договору. Права і обов'язки орендаря. Методика нарахування орендної плати. Обмеження у відносинах оренди водного об'єкта. Гарантування права загального водокористування.

Договір про умови ведення мисливського господарства в системі підстав надання в користування мисливських угідь: правова природа, сторони, об'єкт (предмет), строк дії, права та обов'язки сторін, порядок укладення. Договори на право спеціального використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах: особливості змісту, укладення і виконання.

Тема 8. Приватно-правові механізми відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю та природним об'єктам в процесі природокористування.

Соціальні та матеріальні наслідки шкоди довкіллю та природним об'єктам. Специфіка визначення розміру шкоди природним об'єктам.

Типові порушення, пов'язані з заподіянням шкоди природним об'єктам в процесі природокористування. Механізми їх попередження, виявлення та усунення.

Цивільно-правові підстави відшкодування шкоди, заподіяної природним об'єктам. Протиправна поведінка користувачів, наявність шкоди, причинний зв'язок, вина. Особливості встановлення та визначення розміру шкоди. Механізм відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю, способи відшкодування. Застосування такс і методик при визначенні розміру шкоди, заподіяної об'єктам природи.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.

1. Гетьман А. П. Доктрина екологічного права та законодавства України: монографія. Харків: Оберіг, 2019. 336 с.
 2. Дейнега М. А. Природоресурсне право: проблеми формування і розвитку. Київ: НУБіП України, 2019. 340 с.
 3. Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. 271 с.
 4. Краснова М. В. Договори в екологічному праві України: навч. посіб. Київ: Алерта, 2012. 216 с.
 5. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія / за заг. ред. В. А. Васильєвої. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2016. 324 с.
 6. Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / за ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2014. 784 с.
 7. Краснова М. В. Компенсація шкоди за екологічним законодавством України (теоретико-правові аспекти): монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. 439 с.
- Детальний перелік літератури включений до посібника для семінарських занять та самостійної роботи.

4. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ – екзамен.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: комплекти завдань для практичних і семінарських занять, пакети тестових завдань, індивідуальні завдання до окремих тем, екзаменаційні білети.